

Vijftig jaar vogeltellingen in Meijndel: 1958 t/m 2007

J.C.P. Westgeest
Vogelwerkgroep Meijndel
Burg. De Kempenerstraat 33
2252 VK Voorschoten

J.P. Oppentocht
idem
Brasemsloot 5
2724 EL Zoetermeer

secretariaat Vogelwerkgroep
A.D. Tates
Warmonderweg 84
2341 KZ Oegstgeest

website: www.vwg-m.nl

Inleiding

Jaarlijks werd en wordt er verslag gedaan van de broedvogelinventarisaties in Meijndel. De jaarverslagen van 1958 t/m 1971 zijn steeds in afzonderlijke rapporten van de werkgroep verschenen. Vanaf 1972 werden de verslagen opgenomen in het tijdschrift 'Meijndel Mededelingen'. Dit tijdschrift bracht de publicaties van allerlei duinonderzoek bijeen. Naast bijdragen van vrijwilligers werden ook resultaten van onderzoeken door studenten gepubliceerd. Vanaf 1996 is de naam Meijndel Mededelingen veranderd in 'Holland's Duinen'. Onder deze naam konden ook de onderzoeksresultaten van Berkheide en Solleveld worden geplaatst. Het Duinwaterbedrijf Zuid-Holland zorgt voor de financiering en plaatst ook rapporten van de afdeling Natuurbedrijf.

Van langlopend onderzoek zoals het vogelpopulatieonderzoek is in het verleden al eens verslag gedaan over de ontwikkelingen gedurende meerdere jaren. In 1990 verscheen een uitgave in boekvorm van het Bureau Duin + Kust over de broedvogelbevolking in de duinen tussen Den Haag en Wassenaar in de periode 1959 - 1983. De auteurs waren G. van Ommering en J. van der Salm. Alle beschikbare telgegevens werden geanalyseerd en er werd naar trends gekeken.

Hieronder volgt een overzicht van de resultaten van de broedvogelinventarisaties in Meijndel over de achterliggende 50 jaar. Van alle regelmatig in het duingebied tussen Den Haag en Wassenaar broedende vogelsoorten is het dichtheidsverloop grafisch weergegeven. Soorten die onregelmatig tot broeden komen, staan in een aparte rubriek.

Dit verslag volgt in grote lijnen de indeling van de vogelsoorten zoals gebruikt in het hierboven genoemde boek over de ontwikkelingen in de broedvogelbevolking van Meijndel.

Achtergrondinformatie bij de grafieken met de dichtheidsontwikkeling in Meijndel van vogelsoorten in de afgelopen 50 jaar

Sinds het voorjaar van 1958 zijn in Meijndel door middel van min of meer gestandaardiseerde tellingen aantallen broedvogels geïnventariseerd. In 2007 is dit voor de vijftigste keer achtereen gebeurd. Een groot aantal vrijwilligers heeft in de loop der tijd een enorme inspanning geleverd en zo een schat aan gegevens verzameld.

De inventarisaties hebben in al die jaren niet steeds in precies dezelfde terreindelen (kavels) plaatsgevonden. En in 1984 is een nieuwe telsystematiek ingevoerd. Dit betekent dat de gevonden aantallen territoria over alle 50 inventarisatiejaren niet zonder meer geheel vergelijkbaar zijn. Maar de berekende territoriumdichtheden leveren bij voorzichtige interpretatie voor zeer veel vogelsoorten toch een interessant beeld op.

De geleverde inspanningen

Vooraf lijkt het gepast om kort stil te staan bij de inspanningen van alle vrijwilligers die hebben bijgedragen aan de inventarisatieresultaten. Voor een ruwe schatting volstaat een eenvoudig rekenvoorbeeld.

We gaan uit van een gemiddelde van 27 getelde kavels (in werkelijkheid 27,2) die 50 jaar lang zijn geteld. Stel nu dat er jaarlijks minimaal gemiddeld 8 telrondes van 3 uren zijn uitgevoerd en stel dat er voor de uitwerking van alle gegevens per kavel nog eens minstens 10 uren extra nodig waren. Gemakshalve stellen we een mensjaar werk op 1700 à 1800 uren. Dan zijn er door de Vogelwerkgroep Meijndel in totaal meer dan 25 mensjaren vrijwilligerswerk aan inspanning geleverd.

Het gebied en de kavels

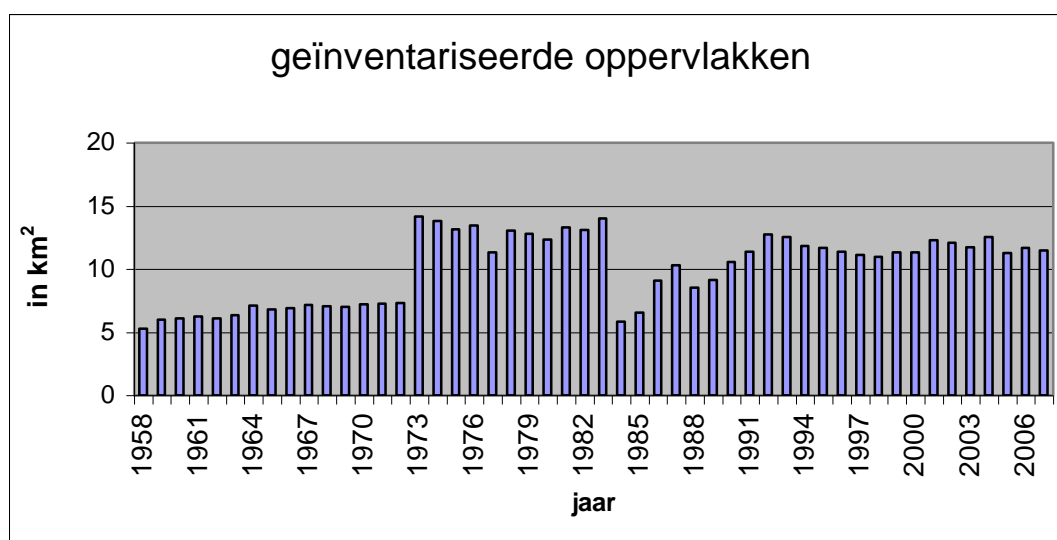
Meijndel is ongeveer 20 km² groot (zie figuur 1). Ten behoeve van de inventarisaties is het hele terrein van meet af aan opgedeeld geweest in een aantal "kavels". Het merendeel van deze kavels is in de loop der jaren onveranderd gebleven, maar al snel na de eerste kavelindeling zijn er hier en daar wijzigingen in kavelomvang en -combinaties voorgekomen.

Figuur 1. De ligging van de kavels in Meijndel in 2007.

Omdat de indeling in alle teljaren bekend is, kon voor elk jaar redelijk nauwkeurig de oppervlakte van het totale geïnventariseerde gebied worden berekend. Dit gegeven is nodig om per jaar (per vogelsoort) de territoriumdichtheid (d.w.z. het aantal vogelterritoria per km²) te kunnen berekenen (zie verderop).

In figuur 2 zijn de jaarlijks getelde totale oppervlakken grafisch weergegeven. Er zijn enkele verschillen met de oppervlakken zoals deze door Van Ommering & Van der Salm (1990) zijn vermeld, maar deze verschillen zijn op één uitzondering na verwaarloosbaar klein. Alleen voor het jaar 1981 is het verschil niet te verwaarlozen. In dat jaar geeft Van Ommering een groter aantal getelde kavels op dan in de detaillijsten van aantallen territoria per kavel teruggevonden is. In de hierna gepresenteerde uitkomsten is steeds het totale geïnventariseerde oppervlak berekend van de kavels waarvan de telresultaten ook feitelijk zijn gebruikt.

Figuur 2. De totale oppervlakten van de geïnventariseerde kavels in de afgelopen 50 jaar.

De werkwijzen (bij inventarisaties, berekeningen en grafisch verwerken van de dichtheid)

Zoals eerder vermeld is in de periode van 1958 tot en met 1983 de broedvogelpopulatie onderzocht volgens de beschrijving van Van Ommering & Van der Salm (1990). Ook de betrouwbaarheid en bruikbaarheid van deze onderzoeksmethode is door Van Ommering & Van der Salm (1990) beschreven. De auteurs komen tot de conclusie dat de betrouwbaarheid en bruikbaarheid voldoen voor de bewerkingen die nodig zijn om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de dichtheden van vogelterritoria in de loop der jaren.

Met ingang van 1984 zijn de jaarlijkse aantallen territoria bepaald volgens de BMP-methode van SOVON (het Broedvogel Monitoring Project). De BMP-methode is toen in heel Nederland ingevoerd. Daarom zijn de gevonden ontwikkelingen in de aantallen vogelterritoria van alle soorten in Meijndel - zeker vanaf dan - te vergelijken met die in heel Nederland (bijv. zoals weergegeven in de twee delen "Avifauna van Nederland").

De samenstelling van de geïnventariseerde kavels kan per teljaar enorm verschillen. De aantallen gevonden territoria over de jaren heen zijn dus niet goed met elkaar te vergelijken. Maar omdat ook de geïnventariseerde kaveloppervlakten bekend zijn, kan m.b.v. deze gegevens per vogelsoort jaarlijks de territoriumdichtheid worden berekend. Over de jaren heen bieden de gevonden dichtheden beter vergelijkingsmateriaal. Ook bij gebruik hiervan sluipen er wel fouten in het vergelijken (bijv. door biotoopverschillen in de geïnventariseerde totale oppervlakten), maar het globale beeld over de jaren wordt veel betrouwbaarder. De dichtheden zijn steeds uitgedrukt in het aantal territoria per km² geïnventariseerd gebied.

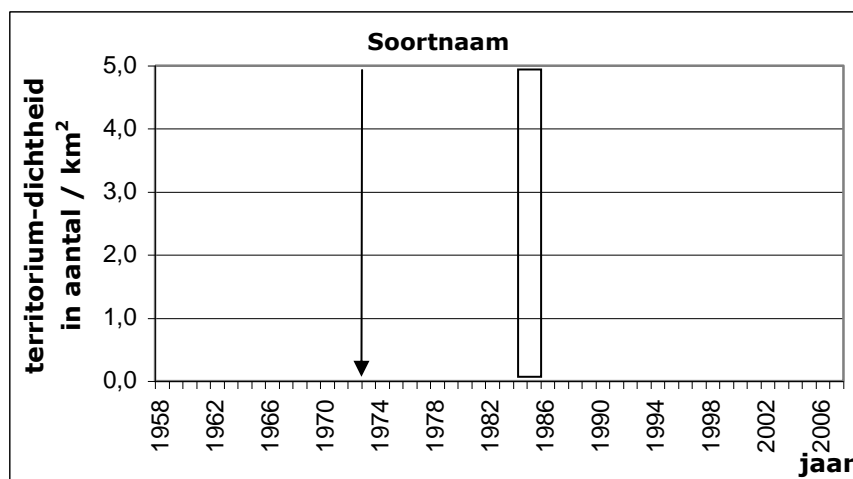
De ontwikkeling van de territoriumdichtheid in het broedseizoen van de afgelopen 50 jaren is per vogelsoort in grafiek te brengen. Bij elke grafiek is tevens een 5^e graads polynoom weergegeven. Zo'n polynoom is het resultaat van een wiskundige bewerking die een vloeiende benadering van de ontwikkeling van de territoriumdichtheden laat zien. Kleine afwijkingen per teljaar (die er overigens wel degelijk kunnen zijn,) blijven dan buiten beschouwing. Maar de trend in de ontwikkeling van een vogelsoort wordt zo redelijk betrouwbaar en goed zichtbaar.

Verder dienen bij de grafieken vooraf ook nog de volgende algemene kanttekeningen te worden gemaakt.

Ten eerste wijken de telresultaten van het eerste jaar (1958) bij veel vogelsoorten vrij sterk af van die in de jaren daarna. Dit houdt verband met invoeringsperikelen rond de toen geïntroduceerde, nog experimentele werkwijze. Het jaar 1958 wordt door Van Ommering & Van der Salm (1990) een proefjaar genoemd. Aan de telresultaten van het jaar 1958 mag dan ook geen grote waarde worden toegekend.

Ten tweede zijn in de jaren 1958 t/m 1972 in totaal niet meer dan 14 à 15 kavels geïnvventariseerd, terwijl met ingang van 1973 – op een paar uitzonderingsjaren na – veel meer kavels (vaak 30 of meer) zijn geteld. In die beginjaren (1958 t/m 1972) zijn met name de kavels 1A t/m 17(A) geteld, waarvan enkele al snel werden samengevoegd. In 1973 en later kwam daar een variërende groep kavels bij. Denkbaar is dat daarmee een aanzienlijke verandering in biotoopsamenstelling van het geïnvventariseerde terrein is geïntroduceerd.

Het terrein waarin t/m 1972 is geteld, had vooral een (half)open karakter terwijl bij het later geïnvventariseerde gebied relatief meer bos was. Dit kan bij een aantal vogelsoorten leiden tot een soort trendbreuk in het patroon van de dichtheidsontwikkeling. Dit zou bijv. o.a. de grote overgang in de grafieken voor de Graspieper, de Veldleeuwerik, de Kneu, de Huismus, veel vogels van hoog struweel of mozaïek en sommige bosvogels (geheel of gedeeltelijk) kunnen verklaren. Om hierop in de weergegeven grafieken te attenderen is de overgang tussen 1972 en 1973 dan ook steeds met een pijl zichtbaar gemaakt (figuur 3).

Figuur 3. Markeringen in de grafieken verderop.

Ten derde zijn er in enkele jaren aanzienlijk minder kavels geïnvventariseerd dan gemiddeld. Zo zijn in 1984 slechts 16 kavels geteld en in 1985 slechts 18. Dus in deze jaren is het totaal geïnvventariseerde terreinoppervlak relatief erg laag geweest. Ook deze twee jaren zijn daarom in de grafieken gemarkeerd (in een rechthoek geplaatst; figuur 3). Het ontbreken van bijv. de Grote bonte specht en de Huismus in deze jaren hangt hier ongetwijfeld mee samen. Ook de merkwaardige uitschieters in de dichtheid van bijvoorbeeld Veldleeuwerik, Holenduif en Houtduif zouden hiermee verband kunnen houden.

Andere jaren waarin vrij weinig kavels zijn geteld (1986: 25 kavels, 1988: 24 kavels en 1989: 25 kavels), zijn niet van aparte merktekens voorzien. In de overige jaren na 1972 is steeds minstens ongeveer de helft van Meijndel geïnvventariseerd.

Tenslotte ging de overgang tussen 1983 en 1984 tevens gepaard met een overgang van telmethoediek. Want in 1984 is voor het eerst de BMP-methode toegepast. Ook dit zou grafisch in een trendbreuk tot uitdrukking kunnen komen. Maar daar waar hiervan sprake is, valt deze samen met de hiervóór genoemde.

Weersinvloeden (winters)

De winters die voorafgingen aan de BMP-inventarisaties, kunnen invloed gehad hebben op de gevonden aantallen vogels (en dus op de dichtheden). Daarom worden hier de globale (landelijke) winterkenmerken op een rij gezet.

1960/1961	zachte winter
1962/1963	zeer strenge winter (werd gevolgd door nog een koude winter)
1966/1967	zachte winter
1968/1971	3 koude winters
1971/1978	7 (vrij) zachte winters
1978/1979	strenge winter
1981/1982	koude winter
1982/1983	zachte winter
1984/1985	strenge winter (werd gevolgd door nog 2 koude winters)
1987/1990	3 zachte winters
1995/1996	strenge winter (werd gevolgd door nog een koude winter)

De overige winters waren min of meer "gemiddelde" winters.

Deze gegevens kunnen variaties in de dichtheid van een soort in bepaalde jaren verklaren, maar hun invloed op de globale trend van de soortontwikkeling is veel geringer.

Gevolgen van de vogeltrek

Trekvogels krijgen jaarlijks bij de vogeltrek met diverse grote gevaren te maken (voedsel-schaarste in tussenstations of in overwinteringsgebieden, weersgesteldheid en jacht tijdens de trek etc.). Zulke factoren kunnen aanzienlijke invloed hebben op aantallen territoria van trekvogelsoorten in het broedseizoen. Een bekend voorbeeld is de voedselsituatie in de Sahel-landen aan het eind van de jaren 60 en aan het begin van de jaren 70 op bijv. de Grasmus.

Ook deze gegevens kunnen variaties in de dichtheid van een soort in bepaalde jaren verklaren en weer geldt daarbij dat hun invloed op de globale trend van de soortontwikkeling veel geringer is.

Gevolg begrazing (beheer)

In 1990 werd in Meijndel begrazing ingevoerd, o.a. in Kijfhoek en Bierlap. In 1991 bleek dat in dat begraasde deel de Boompieperstand met 37 % daalde. Het gras / de kruidlaag was zodanig kort gegraasd dat de soort geen goede broedgelegenheid meer aantrof. De begrazingsdruk werd verminderd en in 1993 was het aantal boompiepers weer normaal.

Resultaten: gevonden trends in de dichtheden van vogelsoorten in broedseizoenen (in Meijndel)

Hieronder volgen eerst overzichten van vogelsoorten die in het broedseizoenen van de afgelopen 50 jaar in Meijndel zijn verschenen, zijn verdwenen, soorten die in de loop der jaren waren verschenen maar vervolgens ook weer verdwenen en soorten die incidenteel en vaak in lage aantallen als territoriumhouder waargenomen zijn.

1. Verschenen soorten

(sinds het laatst vermelde jaartal; indien bij een soort daarvóór ook andere jaartallen zijn genoemd, is de soort toen als 'incidenteel' voorkomend beschouwd)

Grauwe gans 1996

Canadese gans 1999
Soepeend 1993
Krooneend eerst **incidenteel** (1987, 1989 en sinds 1998 bijna jaarlijks; neemt toe)
Havik 1993
Sperwer (**incident** 1986), 1991
Buizerd (**incidenten** 1985 en 1986), 1991
Halsbandparkiet 1999
Blauwborst 1988
Fluiter 1987 maar **na 2000 incidenteel** in 2003 en 2005
Goudhaan 1992 maar **daarvóór incidenteel** in 1974, 1975, 1984, 1985 en 1990
Vink 1973

Als bijzonderheid is hier de **Fazant** te noemen. Deze soort kwam weliswaar van meet af aan voor, maar is pas sinds 1984 meegenomen bij de inventarisaties. In de eerdere teljaren werden fazanten niet geteld omdat zij geregeld in Meijendel werden uitgezet t.b.v. de jacht. Eind jaren 80 kwam een eind aan de jacht.

2. Verdwenen soorten

(sinds het vermelde jaartal; indien soorten in latere jaren nog incidenteel voorkwamen, is apart vermeld in welke jaren zij zijn teruggevonden)

Bergeend 2004
Zomertaling na 1968 incidenteel geworden (1971, 1976, 1988, 1990, 1996, 2003)
Kluut 1959
Wulp 1999
Zilvermeeuw 1992 (nog één territorium in 1993)
Kleine mantelmeeuw 1992 (nog twee in 1993 en één in 1994)
Ransuil sinds 1985 incidenteel geworden
Veldleeuwerik sinds 1991 incidenteel geworden
Grauwe klauwier sinds 1985, maar weer één in 2007!
Paapje sinds 2001
Tapuit sinds 1999 maar telkens nog één territorium in de jaren 2001 t/m 2005 (overigens met broedcode 1)
Boomklever sinds 1990 en daarvóór incidenteel in 1964, 1975, 1976, 1981 t/m 1983 en 1988
Huismus sinds 1995 één territorium t/m 2001 en één in 2005
Ringmus sinds 2000 en incidenteel in 2002 en 2003

Hierbij is aparte aandacht voor de **Matkop** op z'n plaats. Het staat vrijwel vast dat verwarring van deze soort met de Glanskop is voorgekomen. Zeer waarschijnlijk komt de Matkop al geruime tijd niet of nauwelijks in de duinen (meer) voor.

3. Verschenen en weer verdwenen

(territoria zijn waargenomen in de vermelde jaartallen)

Kokmeeuw 1973 t/m 1984 en incidenteel in 1989 en 1990
Zwarte specht 1980 t/m 1995 en incidenteel in 2004
Kleine barsijs incidenteel in 1970 en 1971, continu van 1973 t/m 1994 en weer incidenteel in 1996 en 1997, 1999 t/m 2002 en 2004

4. Incidentele territoriumhouders in broedperiode

(met vermelding van de jaren)

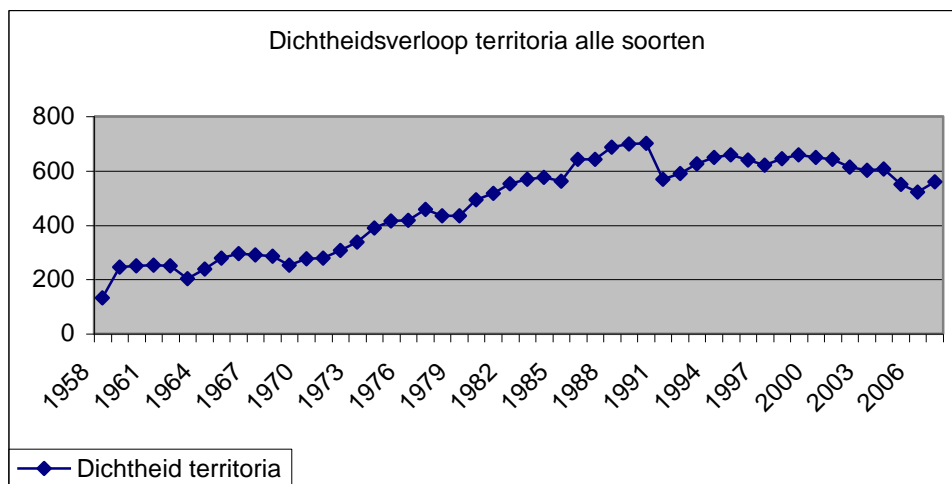
Roerdomp (2 in 1982, 2 in 1983, 1984, 2 in 1985, 1988, 1989, 1996, 2006 en 2007)
Woudaap (2 in 1981, 1991 en 2006)
Casarca 2002 (geen territorium opgegeven in 2006 en 2007 maar is in die jaren steeds wel vaak aanwezig in kavel 105)
Wespendief (2005 en 2006)
Bruine kiekendief (1978 t/m 1980, 1982, 2000 en 2001)

Patrijs (1958 t/m 1960, 1962, 1966, 1973 t/m 1975 en 1992)
Porseleinhoen (1982, 1984, 1992, 1994, 1995)
Kwartelkoning (1999)
Kleine plevier (1958 t/m 1962, 1964, 1968, 1974, 1996 t/m 2001, 2003, 2005)
Bontbekplevier (1972)
Tureluur (1958 t/m 1960, 1965, 1966, 1968, 1969, 1972, 1996 t/m 2002)
Oeverloper (2000 en 2001)
Steenuil (1994 en 1995)
Velduil (1958, 1991 en 2000)
Nachtzwaluw (1981 t/m 1984, 2002 t/m 2004)
Kleine bonte specht (1974, 1975, 1977 t/m 1979, 1987, 1991, 1992, 1994, 2004 t/m 2006)
Draaihals (1974, 1975 en 1999)
Kuifleeuwerik (1967, 1972, 1975 t/m 1977, 1981, 1983, 1987 t/m 1990, 2002 en 2003)
Oeverzwaluw (1966 t/m 1968, 1970, 1973 en 1975)
Boerenzwaluw (1971, 1972, 1974, 1976, 1982, 1983, 1986 t/m 1994, 1996 t/m 2000)
IJsvogel (2007)
Rouwkwikstaart (2004)
Engelse gele kwikstaart (1977, 1979, 1984, 1985, 1989, 1990,
Gele kwikstaart (1975, 1976, 1980 t/m 1982, 1984, 1988, 1990)
Zwarte roodstaart (1960, 1962 t/m 1967, 1969, 1973, 1974, 1978, 1982, 1984, 1990, 1995)
Kramsvogel (1997 en 2002)
Snor (1972, 1973, 1986, 1991, 1994, 1996 en 2000)
Grote karekiet (1976, 1986, 1988, 1990, 1991, 1994 en 1997)
Vuurgoudhaan (1998)
Bonte vliegenvanger (1974, 1975, 1993, 2003, 2005 en 2006)
Baardmannetje (1996 en 1997)
Sijs (1986, 1989, 1990, 1998 en 2001)
Roodmus (1992, 1996 en 1997)
Kruisbek (1983, 1989, 1991, 1998, 2000 en 2003)
Appelvink (1989, 1994, 2001, 2002, 2004 en 2007)
Geelgors (1973 t/m 1975 en 2005)

Grafieken van de soorten die regelmatig of relatief veel voorkomen (in Meijndel in het broedseizoen), **ingedeeld naar globaal terreintype**

Veranderingen in de broedvogelpopulatie

In het algemeen valt op dat er een toename is geweest van het aantal broedterritoria in de periode van ongeveer 1970 tot 1990. Daarna lijkt er sprake van meer stabilisatie (figuur 4).

figuur 4. Het verloop van de dichtheid van broedvogelterritoria

Dit zou een gevolg kunnen zijn van de steeds dichter wordende begroeiing in grote delen van het duin. Enkele bos- en struweelvogels benutten de verstruiking van terreindelen, bijv. in de zeereep. Nachtegaal, Merel, Houtduif en Gaai kwamen oorspronkelijk niet of nauwelijks als broedvogel in de zeereep voor. Nu zijn ze daar ruim aanwezig en heel recent heeft de Vink zich daar ook gevestigd, in de dubbele zeereep van kavel 13S.

Treffend in figuur 4 is het jaar 1991. De weersomstandigheden waren zowel voor vogels als tellers bijzonder ongunstig. In het betreffende jaarverslag is een daling van ca 17 % in de territoriumaantallen van de broedvogels vastgesteld. Dit verschijnsel heeft zich toen ook elders in Nederland voorgedaan.

Bij beschouwing van de grafieken van de afzonderlijke soorten zien we veranderingen van dichtheden van broedvogels meer regel dan uitzondering zijn. Soms kunnen er redenen voor veranderingen aangevoerd worden, maar vaak ook niet.

Bij eendensoorten is duidelijk geworden dat vooral het voedselaanbod in de infiltratieplassen afhankelijk is van de kwaliteit van het ingelaten infiltratiewater (zie ook het verslag over de Broedvogelmonitoring 2006 in Holland's Duinen nr. 50, blz. 57). Hoe zuiverder hoe voedsel- armer. Daar staat tegenover dat de recente opkomst van de Krooneend juist te danken is aan de toegenomen zuiverheid omdat nu in een aantal plassen volop kranswieren aanwezig zijn.

Rietvogels zoals de Kleine karekiet en Rietgors gaan achteruit in begraasd gebied. Het vee graast riet af; de runderen en paarden waden tot buikhoogte om de rietstengels te bereiken. Opvallend is dat juist in de laatste jaren vee geregeld het riet opzoekt. De loop naar de waterkant zit er veel meer in dan in de eerste jaren van begrazing vanaf 1990.

Verder is riet verdwenen bij de regeneratie van de infiltratieplassen. Het is zeer de vraag of dit in de toekomst terugkomt, gezien de voedselarmere omstandigheden en begrazing. De kwaliteit van het riet kan ook afnemen door het voedselarme infiltratiewater. Het wordt ijler en dunner. Het is goed gezien van Duinwaterbedrijf Zuid-Holland om de recente uitbreiding van het te begrazen gebied zodanig in te richten dat het vee niet in de buurt van een bepaald cluster van plassen kan komen.

Is het duin saaier geworden?

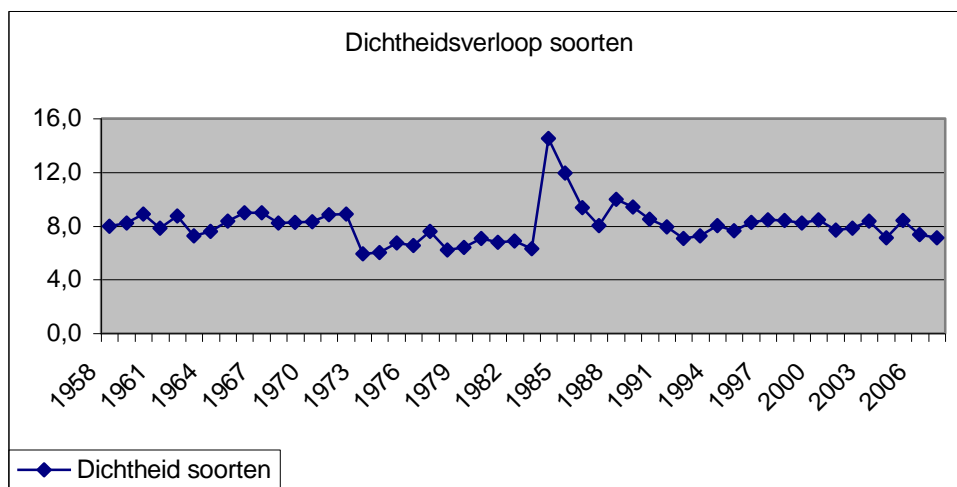
Een opmerking van deze strekking wordt wel eens door deze en gene geuit.

Als bedoeld wordt dat er minder te beleven valt dan vroeger, valt op die opmerking af te dingen. Wel is het er stiller geworden, vooral in het voorjaar. Dit is gekomen door de teloorgang van de meeuwenkolonies (zie ook Bouman & Van Hinsbergen 1991). Bovendien is het geïjdel van de Wulpen verleden tijd. De Wulp was vaak te horen in het duin nabij Den Haag en deze vogel werd in de vijftiger jaren zelfs als symbool voor de Haagse Vogelbescherming gekozen.

Natuurlijk missen we meeuwenwolven boven het duin; het gedoe als er een roofvogel of reiger langs vloog en als er een vos in de buurt kwam. Dit laatste heeft er uiteindelijk toe geleid dat de meeuwen na enige tijd vertrokken naar veiliger plaatsen voor hun eieren. Maar wandel of fiets eens op een vroege ochtend door de duinen en spits de oren; hoeveel verschillende geluiden zijn er wel te horen, hoeveel is er te zien! Het is een kwestie van een en al oog en oor zijn! Ga er wel vroeg op uit, want fietspaden moeten tegenwoordig vooral in weekends gedeeld worden met groepen sportfietzers die voornamelijk het achterspatbord van hun voorganger zien. Op de voorgaande pagina's is te zien welke en hoeveel vogelsoorten in Meijndel zijn en dat alleen nog maar in het voorjaar! Daar komen dan nog bij: de planten die het duin kleuren, het gedwarrel van vlinders, gezoem van andere insecten en vooral 's avonds het koor van padden en kikkers.

Zeker is het zo dat er soorten zijn die we graag zouden terugzien, zoals bijv. de vogels van het open duin: tapuiten, veldleeuweriken, paapjes en grauwe klauwierien. Hun gemis geldt niet alleen voor Meijndel, maar voor de gehele kuststrook en meer gebieden in het land. Soorten zijn verdwenen, soorten zijn gekomen. Nieuwe soorten zijn soms min of meer aangepast aan door ons geschapen omstandigheden; denk bijv. aan de drie ganzensoorten. Toegegeven, het zijn geen exclusieve soorten voor het duin maar ze verhogen wel de levendigheid. Ook de opgang van de Boomleeuwerik is een opsteker omdat de uitbreiding van deze soort te maken zal hebben met het beleid om in het duin meer verstuing toe te laten (m.u.v. de zeereep).

figuur 5. Het verloop van de soortendichtheid in 50 jaar

Opvallend is dat het aantal soorten per oppervlakte-eenheid in de afgelopen 50 jaar nagenoeg constant is (figuur 5). De piek heeft waarschijnlijk te maken met het kleine geïnventariseerde oppervlak in de jaren 1984 en 1985.

Het totaal aantal soorten broedvogels dat in 50 jaar in het broedseizoen in Meijndel is waargenomen, is 143 (Visdief en enkele exotische of tamme eenden en ganzensoorten buiten beschouwing gelaten).

Beherende instanties kunnen de diversiteit van flora en fauna in hun gebieden in stand houden of zelfs met gerichte maatregelen vergroten. De steeds groter wordende recreatie-

druk werkt juist tegengesteld. Het is belangrijk om doordachte keuzes te maken en niet toe te geven aan activiteiten die eerder afbreken dan opbouwen.

Literatuur

Bijlsma RG, F Hustings & CJ Camphuysen (2001). Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2), GMB Uitg./KNNV Uitg., Haarlem/Utrecht

Bouman A & A van Hinsbergen (1991). Meeuwen: opkomst en ondergang van een meeuwenkolonie. Uitgave KNNV nr. 204.

Meer HP van der (1996). Atlas van broedvogels tussen Katwijk en Scheveningen, Uitg. NV Duinwaterbedrijf Zuid-Holland.

Ommering G van & JNC van der Salm (1990). Ontwikkelingen in de broedvogelbevolking van Meijndel gedurende de periode 1959 – 1983 (tekst en bijlage), Uitg. Bureau Duin + Kust, Leiden.

Vogelwerkgroep Meijndel, Vogelpopulatieonderzoek Meijndel, Jaarverslagen 1958 – 1985 (archief Vogelwerkgroep Meijndel, Warmond)

Vogelwerkgroep Meijndel, Jaarverslagen van 1986 – 2007 in resp. 'Meijndel Mededelingen' en 'Holland's Duinen' (Vogelwerkgroep Meijndel, Warmond)

Wanders H, Meeuwentellingen in Meijndel, Jaarverslag 1991, Meeuwenwerkgroep Meijndel

Voor digitale informatie m.b.t. de Vogelwerkgroep Meijndel en resultaten broedvogel- en ander onderzoek zie: www.vwg-m.nl

